

Rune Fardal, studerer psykologi

Personlighetsforstyrrelser med hovedvekt på narsissistisk problematikk i relasjon til barn
<http://www.sakkyndig.com> mail: rune@fardal.no

Narsissisme koden er knekt

18 Mai, 2013, Oppdatert 18.05.2013

Utskrift : <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/narsissismekode.pdf>

Narsissistisk personlighetsforstyrrelse, hvordan blir man slik, hva kommer det av? Hva vet vi i dag? Hva er den underliggende "kode" på denne adferd?

Narsissisme som begrep har vært beskrevet fra før Freuds tid og hatt ulikt innhold opp gjennom tidene. I dag er det beskrivelsen av menneskelige trekk, både i form av en forstyrrelse og en normal tilstand, alt etter setting det benyttes. I *Selv*-utvikling og *positiv* psykologi beskriver narsissisme begrepet positiv personlighetsutvikling. I psykiatrisk forstand brukes begrepet til å beskrive en særlig rigid *grandios* forstyrrelse.

Blant terapeuter er begrepet lite brukt, faktisk er det mange som i mangel av kunnskap om denne typen personligheter benekter at slike finnes! Terapeuter får som kjent sjelden narsissister til behandling. I de tilfeller de har hatt disse til behandling er erfaringene gjennomgående at dette er personligheter det er lite å gjøre med. Deres personlighets struktur er ofte så komplekse og fastlåst at det kreves betydelig innsikt for bare forholde seg til dem.

Narsissisme handler om *Selvet's* struktur og fungering. Selvet kan beskrives som de nervestrukturer og nettverk som inneholder informasjon om hvem vi egentlig er som individer og personligheter.

Et velfungerende *Selv* beskriver positive narsissistiske trekk, mens et traumatisert og fragmentert *Selv* beskriver en personlighetsforstyrrelse. Således er narsissisme et dimensjonalt begrep som spenner fra den ene enden av skalaen til det andre.

Narsissistiske trekk er menneskelige trekk, på godt og vondt, i hele sitt spekter. Her skal jeg fokusere på den negative del av dette spekter, personlighetsforstyrrelsen.

En narsissistisk forstyrret person er således en person hvis kognitive skjema og strategier for sosiale relasjoner, avviker fra normalen, på grunnlag av en ekstrem sårbarhet for det som oppleves som smertefullt for *selvfølelsen*, nemlig **skammen**, følelsen av mindreverdighet, tilkortkommenhet, utilstrekkelighet.

Negativ *Selv* følelse, er for alle knyttet til ubehag vi automatisk vil prøve unngå fordi den berører skamfølelsen. Og normale som forstyrrede, bruker ulike psykologiske forsvarsmekanismer i beskyttelsen av dette Selvet.

Normale bruker i hovedsak et modent forsvar, forstyrrede bruker et primitivt forsvar, mot den ubehagelige affekt vi opplever når selvfølelsen trues. Ingen liker å utfordre sitt syn på seg selv, men i motsetning til normale så er forstyrredes terskler for opplevelse av krenkelse så lav og knyttet til så sårbare minner, at reaksjonen mot slike utfordringer ikke er proporsjonal med trusselen.

Sårbarheten for skam aktiverer et forsvar bestående av motsatte affekter og følelser, nemlig grandiositet. En underliggende mindreverdighetsfølelse blir kompensert og erstattet med en overdrevet grandiositet.

Og både normale og narsissistisk forstyrrede bruker et psykologisk forsvar mot slike trusler mot selvbildet. Men mens normales beviste selvbilde, ikke avviker mye fra deres ubevisste selvbilde, så er dette avviket hos de forstyrrede narsissister ekstremt stort.

Dette er reaksjonsdannelse i praksis. Det er som en demning som har fått en sprekke. Hos normale settes det inn reparasjon proporsjonalt med sprekkenes størrelse og konsekvens, fordi det materiale demningen holder på ikke er så truende som det er hos narsissister. Hos forstyrrede oppleves selv den minste sprekke og dens konsekvens som så truende at reparasjonens mekanismer overgår enhver proporsjonalitet. Det psykologiske materiale demningen her holder på oppleves svært truende.

Hos normale et ikke det såre og skambelagte psykiske materiale bak demningen, av en slik karakter at det egentlig truer individets eksistens. Det kan ved eksponering oppleves ubehagelig, men håndterbart. Det truer ikke den normales indre kjerneselv, selve identiteten.

Hos narsissistisk forstyrrede oppleves eksponering av det skambelagte psykiske materiale som så vondt og truende, at en eksponering vil oppleves som utslettende for deres identitet. De frykter fullstendig psykologisk sammenbrudd. Derfor er dette materiale fortrenget, derfor oppleves det forsvar og den adferd det medfører som helt adekvat for slike. Ja bare det å stille spørsmål ved deres adferd oppfattes som krenkende i seg selv.

Fordi den overdrevne skamfølelsen hos narsissister er et utslag av et alvorlig skadet og fragmentert Selv, vil **ego**, vår mer beviste håndtering av vårt ubeviste, søke balansere og motvirke de affektive opplevelser, *Selvet* opplever.

Indre dyp skam, bevisst eller ubevisst, vil møtes med det motsatte, overdreven **grandiositet**. Dette er reaksjonsdannelse. Jo dypere skammen er, jo mer fragmentert Selvet er, jo kraftigere blir kompensasjonen i form av en sykelig grandiositet. En kan si at grandiositeten er proporsjonal med skammen. Jo dypere skam, jo høyere grandiositet. Når denne tar overhånd i alle deler av det kognitive apparat fremstår den som sykelig. Forsvaret av denne grandiositet blir så viktig for å unngå psykotisk sammenbrudd, at det gjennomsyrrer hele personligheten.

De strukturer individet har utviklet for å håndtere skammens psykiske smerte blir så rigide og låste, at de for mange blir umulig å forandre. Vi snakker da om personlighetsforstyrrelse, en forstyrrelse av Selvet. Slike avvikende selvoppfatninger setter seg, og blir automatisert. Gjennom bruk av psykologiske forsvarsmekanismer ser de seg selv som så "velfungerende" at bare antydningen, om at de har problemer, blir sett på som en krenkelse.

"Hvordan kan du tro noe slikt om meg, jeg som er så flink og velfungerende?"

Det er helt åpenbart at virkeligheten blir forstyrret, og at de ser seg selv, slik deres psykologiske forsvarsmekanismer ubevisst fremstiller dem. Dette gjør naturlig nok at en mer objektiv selvinnsikt må bli blokkert, det er ikke forenlig med en objektiv bevisst selvtilitt og fremvise en adferd som overhodet ikke samsvarer med personens virkelige Selv. Egosentrisiteten tar over. Alt blir forsvar mot skammens negative affekt. Dette krever selvfølgelig ekstremt mye psykisk energi, hvilket igjen gjør personen sårbar.

De bygger hele sin fremtoning på en livsløgn. I motsetning til normale som ikke behøver frykte avsløring av løggen, er forstyrrede i konstant beredskap mot en slik avsløring.

Dette psykologiske forsvar er rigid, det er lite fleksibelt og det har lave terskelen for krenkelser. Det er bygget på en underliggende skamfølelse som utad kompenseres med en overdreven grandiositet. Denne falske fasade er svært sårbar og utgjør bare et tynt skall, som krever mye psykisk energi. Det gjør at resurser mangler på andre mellommenneskelige områder. Forsvaret bærer preg av å være primitivt, stivt og umodent.

Empatien mangler fordi dens struktur måtte vike for andre strukturer og strategier i det miljø narsissisten fikk sin oppvekst, tilknytning og utvikling. Med sin utrygge tilknytning følger negative strategier for mestring. Med manglende empati, evne til innlevelse i andre, blir det naturlig nok mangler ved evne til innsikt i dem selv. Deres opplevelse av seg selv, bygger på deres egosentriske grunnholdning, som i seg selv også er en strategi.

Isteden for å se andre mennesker ut ifra deres egne forutsetninger, som selvstendige individer med egne grenser, blir andre målt ut fra narsissistens overdrevne grandiose standard. Ikke rart ingen når opp til deres nivå!

Modent psykologisk forsvar fungerer ikke, fordi personen mangler nødvendig underliggende psykologiske nervenettverk og strukturer.

Dessuten krever det et sunt **kjerneselv**, som igjen fordrer evne til **empati**. Det er neppe mulig å ha en sunn, realitetsforankret tro på egen mestring, uten evne til den innsikt som følger med empati.

Et Selv som tåler psykisk belastning, som tåler utfordres både bevisst og ubevisst er avhengig av empati, evne til å tolke andre på riktig måte, men også seg selv på en realistisk måte. Hvis eget selvbilde er bygget på fantasi, slik vi ser det hos narsissisten, så er det ikke mulig å leve seg inn i andre på en realistisk måte.

Når vi toker andre er vi et måleinstrument, der måleskalaen bygger på våre egne verdier og normer. Dersom disse bygger på fantasi og grandiose forestillinger, blir vurderingen av andre like virkelighetsfjern som narsissistens oppfatning av seg selv. Påpekning av det ovenfor en narsissist utløser selvsagt krenkelse.

Uten evne til å se seg selv for den man virkelig er, og andre for den de virkelig er, evne til virkelig å elske seg selv, evne til virkelig elske den andre for den han/hun er, så er det ikke mulig å elske andre. Dette er narsissistens tragedie, deres bilde av dem selv er like forvrengt som bildet de har av andre.

De evner rett og slett ikke tolke virkeligheten slik den objektivt er. I tillegg blir deres persepsjon forstyrret av primitive psykologiske forsvarsmekanismer som *splitting* der virkeligheten er svart/hvit. Den objektive virkelighets nyanser og gråtoner eksisterer ikke for narsissister. Det ville krevd erkjennelse av at både dem selv og andre kan være noe gode og noe dårlige. Narsissister har ingen evne til å se på seg selv som dårlig og andre som gode.

Heri ligger nettopp narsissistens store paradoks. Narsissister elsker ikke seg selv over andre slik man kanskje skulle få inntrykk av, tvert imot hater de seg selv. Man må ikke forveksle deres sykelig grandiositet med kjærlighet. De hater innerst inne den de ubevisst vet de egentlig er, derav kommer også analogien om at de blir forelsket i sitt speilbilde slik vi ser det beskrevet i narcissus-myten.

Men det er ikke speilbildet av hvem de egentlig er som reflekteres i vannspeilet, men speilbildet av deres **falske grandiose fasade**! Det er fasaden de forelsker seg i, men dette er ikke en virkelighet, derfor forsvinner dette bildet så fort narcissus prøvde ta på vannspeilet.

Utrykket "**The object and my affection, is in my reflection**" hen speiler nettopp på refleksjonen av deres overflate, deres falske grandiose selvbilde. Det er denne falske fasade som utløser deres affekt. Det oser av dem, "*Er ikke jeg fantastisk*"? Men dette "*jeg*" er i realiteten deres falske grandiose fasade. Refleksjonen er ikke deres virkelige selv, det er deres grandiose selv!

Det er her man begynner forstå at det ligger psykisk problematikk bak. For dette er en svært tynn og sårbar fasade som demmer opp for svært ubehagelige traumatiske nervenetverk ofte fortrent ut av bevisst kontroll, men affektivt overfølsomme.

Og som hos andre reagerer narsissisters affektive hjerne før sanseinntrykket når de høyere kognitive, vurderende deler. De går på autopilot. Så lenge de har kontroll på situasjonen fremstår de tilsynelatende velfungerende, men bare den minste stressbelastning kan utløse det narsissistiske raseri.

Psykologisk forsvar, som særlig kommer til syne ved stressbelastning, preges av primitive psykologiske mekanismer som *projektiv identifikasjon, projeksjon, benektelse, splitting, idealisering, devaluering og reaksjonsdannelse*. Trekk som skamløshet, magisk tenkning, arroganse, misunnelse, berettigelse, utnytting/parasittering og problemer med grenser, ved at de har alvorlige problemer med å skille hvor deres eget *Selv* slutter og andre menneskers begynner.

2 typer narsissister

Faglitteraturen beskriver to hovedtyper av narsissister, **overt** type som preges av lav implisitt selvfølelse (ubevisst) og høy eksplisitt selvfølelse (bevisst), og **coveret** type, som preges av høy implisitt og lav eksplisitt selvfølelse. Hos begge typer er *selvet* forstyrret i den forstand at ratio eller forholdet mellom det ubevisst implisitte og den bevisste eksplisitte selvfølelse typisk er unormalt høy, mens forholdet mellom disse for normale er lavt.

Det er med andre ord ikke samsvar mellom personens bevisste selvfølelse og ubevisste selvfølelse. Dette avvik søkes så kompensert, og den adferd og de trekk man da fremviser, kalles narsissistiske trekk. Det er i hovedsak ingen kvalitativ forskjell på de trekk en narsissist fremviser og de en normal fremviser, men det er en ekstrem kvantitativ forskjell.

Også en normal kan i pressede situasjoner ta i bruk en del av disse primitive mekanismer, men til forskjell fra narsissisten opplever de da skyldfølelse og vil ved redusert stress raskt falle tilbake til normalen. Narsissisten derimot forblir på et høyere nivå.

Normale vil også fremstille seg selv litt bedre enn de faktisk er, dette regnes som sunn selvoppholdelsesdrift. Narsissister derimot overdriver denne fremstilling i en slik grad at det blir sykelig. Deres grandiose fremstilling går både ut over dem selv og andre.

Etter min mening er det, den høye ratio mellom implisitt og eksplisitt selvfølelse som fører til skam. Og skam er nært knyttet til selvhat. For en overt narsissist er det den dels ubevisste opplevelse av at de ikke har de psykiske strukturer, fasaden tilsynelatende gir inntrykk av at de har, som skaper opplevelsen av skam. De vet innerst inne at den fremstilling de gir av seg selv er falsk og i frykten av dens avsløring ligger den sykelige skammen.

Egentlig en frykt for avsløringen av deres virkelige fragmenterte *Selv* og dets destruktivitet. Det kan være grunn til å spørre seg om det selvhat de dypt inne føler for seg selv, er en **identifikasjon** med det hat de bærer til den eller de omsorgspersonen som projiserte sitt hat og sin skam over på dem.

De forventninger de ble utsatt for, som de aldri klarte innfri eller aldri fikk anerkjennelse for å ha innfridd har skapt grunnlaget for en dyp skam. De er påført ansvaret for forventninger de ikke var rustet til å håndtere verken utviklingsmessig eller kognitivt.

For den covert type gjelder det samme, den ytre sosialt sky, tilbaketrukte eksplisitte fasade som spiller på medlidenhet og sympati fra omgivelsene, ville skapt alvorlig dissonans om omgivelsene skulle oppdage at de var lurte inn i denne sympati. Det ville skapt en utålelig skam, og igjen er det frykten for konsekvensene som skaper denne psykiske spenning som søkes dekket over med disse primitive psykologiske forsvarsmekanismer.

Vi har alle disse grunnleggende trekk, vi føler alle skam når omgivelsene oppdager vår tilkortkommenhet, når vi bryter sosiale normer. Men til forskjell fra narsissistisk forstyrrede tåler vårt Selv denne påkjenning. Normale går ikke i psykologisk oppløsning om de blir kritisert. De håndterer skammen med kvalitativt mye bedre nervestrukturer og strategier enn det narsissister gjør. De har et modent apparat for å håndtere dette som narsissister mangler. Narsissistens svart/hvit tenkning er nettopp et uttrykk for manglende nevralt nettverk til å håndtere kompliserte mellommenneskelige relasjoner. Narsissister har ganske enkelt ikke utviklet disse strukturer tilstrekkelig.

Normale klarer hente seg inn igjen, de tåler korreksjon av selvfølelsen fordi selve kjernen i Selvet ikke er truet. De klarer det meget viktige, med å skille mellom Selvet og adferden, de identifiserer seg ikke på samme måte gjennom sin "face value". Normale vet at denne kan være forskjellig avhengig av ytre påvirkninger. For narsissister er det ikke slik, for dem er reaksjonen på "face value" alfa omega. "*What you see is what you get!*" For dem utgjør deres overflate deres virkelighet. Sprekker den så sprekker hele deres selvbilde. Og deres overflate er kunstig.

Attribusjoner

Mens den normale selvbilde bygger på **indre, stabile og globale** assosiasjoner kan en si at selvbildet hos narsissister bygger på **ytre, ustabile og spesifikke** assosiasjoner.

Den normale oppfatter at deres selvfølelse bygger på egne indre opplevelser av seg selv, disse opplevelser er stabile og de gjelder i alle situasjoner, de er globale. Dette gir forutsigbarhet, det gir en indre trygghet, det gir mindre bruk av psykisk energi. De trenger ikke gå i konstant beredskap av frykt for impulser de ikke kan håndtere. De er trygge på seg selv.

For narsissisten derimot er eget selvbilde bygget på ytre attribusjoner, hva andre synes om dem, disse attribusjoner er ustabile fordi de avhenger av hvem de omgås og de forandrer seg fra setting til setting, de er knyttet til den spesifikke situasjon. Denne ustabilitet oppleves selvfølgelig negativt, da den fører til manglende forutsigbarhet, den hindrer en indre ro, den gjør at de alltid må være på vakt.

Normale har en grunnleggende bedre og positiv tro på egen reell mestring. De har ikke disse dype traumers arr, de på død og liv må beskytte og undertrykke. De er i emosjonell balanse, noe narsissister prøver fremstå som de er, mens det bak fasaden raser en innbitt kamp mellom det underbevistes traumer og det bevistes grandiose behov.

Høy implisitt skamfølelse, preger begge de narsissistiske typer, mens de tilsynelatende har lav eksplisitt skamfølelse. De søker fremstå grandiose, mens de i realiteten er fulle av skam og selv-hat! Dette hat skjules bak en falsk grandios fasade og dens forsvarsmekanismer. De fremstår motsatt av hva de er. Det er egentlig narsissisten i et nøtteskall, ingenting er slik det ser ut som!

Denne tynne falske fasade rakner fort ved belastning, som ved kritikk og opplevde krenkelser. En narsissist kan man for eksempel ikke gjøre avtaler med, for dette er noe de hever seg over og bryter. Og i tråd med proaktiv identifikasjon, kan du være helt sikker på at det er du som får skylden for slike brudd!

Avtaler innebærer kompromisser, og allerede her går de på akkord med sine underliggende psykisk svekkede nervestrukturer og strategier. Å kompromisse er å gi av seg selv, men da må man først ha et avgrenset selv! Evne se den andres behov, se at egne behov må vike fordrer også klare grenser for hva som er meg og deg. Alt dette er fullstendig umulig for en narsissist. Grandiositeten hever dem over alle andre, lover og moral gjelder for deg ikke for dem. De er ikke guder for ingenting.

Jeg sier "opplevde" krenkelse, for narsissisters terskler for krenkelser er svært lave i forhold til normales terskler for krenkelser. De er hyperfølsomme for kritikk. Av det kan man lese at deres nervestrukturer for kritikk er svært sårbare og koblet mot nervenetverk som inneholder hukommelse til traumatiske minner.

De kan synes ligne på deprimerte, som nærmest "suger til seg" alt som kan oppfattes som negativt for dem selv, men til forskjell fra den melankolsk deprimerte, klandrer de ikke seg selv, men omgivelsene! Mens vanlig deprimerte internaliserer negativitet, vil narsissister eksternalisere denne. Den projiseres ut på omgivelsene.

De projiserer ut egne negative affekter, emosjoner og adferd, fordi de ikke har et Selv som kan romme disse. Andre personer blir containere for deres egne utholdelige følelser og adferd. Gjennom kompliserte prosesser som **proaktiv identifikasjon** involveres andre i deres sosiale vrangforestillinger. Ved å projisere egne negative trekk over på andre kan de identifisere seg med disse trekk. Så lenge trekkene tilhører den andre oppleves de ikke så truende som om de skulle vært oppfattet som deres egne.

Men husk her snakker vi ikke først og fremst om psykotiske vrangforestillinger, men om grandiose vrangforestillinger, som riktignok ved avsløring eller frykt for avsløring, kan gi en adferd av psykotisk sammenbrudd. Særlig når det gjelder covert narsissister.

Reaksjonen på krenkelser bærer ofte preg av det som kalles **narsissistisk raseri**, en irrasjonell, bisarr aggresjon som ofte balanserer på kanten av den psykotiske verden, typisk uttrykt som *hysterisk aggresjon*, fullstendig ute av proporsjoner i forhold til det som

trigget en slik kollaps i det psykologiske forsvar. Trusler mot narsissistens bruk av sine narsissistiske supply kan utløse et slikt raseri.

Igjen ser man dette særlig ved coveret narsissister som er en psykologisk mer forstyrrede narsissist enn den overt narsissist. Det er typisk å se hvordan en covert narsissist utsatt for press ikke fullfører setninger, hopper fra et tema til et annet og fremviser åpenbare problemer med tid og stedsangivelser til minner. De forvirres lett, de blir raskt defensive.

Strategier

Narsissistens strategier er et uttrykk for de ***nervestrukturer*** som aktiveres i den aktuelle sosiale relasjon. Slike strukturer er oftest bestående av mindre del-strukturer eller kognitive "skjemaer" for håndtering av ulike påvirkninger. Noen er bevisste, noen er ubeviste og automatiserte. Kvaliteten på disse skjemaer er avhengig av miljøet på den tiden de ble dannet. Likeledes er mange av disse skjemaer automatisert og aktiveres av ubeviste strukturer, de går på autopilot. Det gjør bevisst forandring svært vanskelig. Ytterligere komplisert blir den åpenbare fortrenning man finner hos slike.

Mens normale bevisst kan ***undertrykke*** (supression) uønsket psykologisk materiale som de senere, når resursene er til stede, kan hente frem og behandle, er den ubevisste ***fortrenning*** (repression) vi ser hos narsissister av en helt annen karakter. Der blir ubehagelig psykologisk materiale fjernet før det når frem til bevisstheten. Det blir ubevisst liggende som en kreftsvulst og påvirke emosjoner og affekt. Og i sin ubevisste tilværelse blir det umulig å påvirke og bearbeide. Isteden blir det styrende for det forsvar en slik personlighet fremviser. Et forsvar de antagelig ikke har bevisst kontroll over. De utvikler derfor svært uhensiktsmessige kognitive skjemaer og strategier. Og blir de gjort oppmerksom på sin adferd så svarer de med ***benekting*** (denial).

Et skjema som dannes under gode beviste vekstvilkår blir kvalitativt forskjellig fra et skjema som dannes under dårlige ubeviste vekstvilkår. Det er som en blomst som vokser opp i et godt jordsmonn kontra en blomst som vokser opp i et dårlig jordsmonn.

Noen barn får en trygg tilknytning, andre utrygg tilknytning. Forskning på cellen og gener har vist oss at gener trenger en ytre stimulans for å aktiveres. For å nå kromosomene der genene befinner seg, må et slikt stimuli slippe gjennom celleveggen. Man kan derfor si det er celleveggen som kontrollerer våre gener.

Uten en miljøpåvirkning, ingen utslag av geners funksjon, som er å produsere proteiner som så utfører et arbeide. Miljøets påvirkning på genotypen (vår gen oppsetning) skaper fenotypen (gen uttrykket). Og den narsissistiske forstyrrede personlighet er en fenotyp for et negativt miljø påvirkning på våre gener fra fødsel av.

Kritiske perioder i barnets utvikling som ikke gir den nødvendige stimulans, bekreftelse og trygghet, vil føre til at de for en normal personlighets, nødvendige "positive" gener, ikke aktiveres, mens de for en narsissistisk personlighets "negative" gener aktiveres. Kroppen bruker energi på forsvar, da reduseres energi til vekst.

Barn som blir slått blir voldelige barn, krenkede barn blir syke barn. Barn som ikke får den nødvendige bekreftelse på mestring, vil søke etter slik bekreftelse resten av livet. Det kan virke som om det er et kritisk tidsvindu der varig påvirkning er mulig, etter det, er dette vindu lukket. Igjen er bare behovet for slik bekreftelse, som således aldri synes bli tilfredsstillt.

På et celle nivå, handler det om hvilke neurotransmittere, hvilke signalstoffer mellom nervecellene, hvilke proteiner og hvilke hormoner kroppen produserer og aktiverer som blir grunnlaget for hvilke nervestrukturer og skjemaer hjernen utvikler.

I de første barneår utvikles de strukturer barnet trenger for å overleve i sitt eget særegne miljø. Biologien er innstilt på overlevelse, resultatet i dysfunksjonelle omgivelser blir dysfunksjonelle personligheter fordi så mye energi må brukes på forsvar.

Alle beskrevne psykiske lidelser er utviklet fra mer eller mindre det samme mønster som her er beskrevet. Det som skiller dem er ofte hvilken type svikt de utsettes for, miljøets særegenheter, overgrep, vold, omsorgssvikt, omsorgspersonenes psykologiske utrustning osv.

I tillegg kommer selvfølgelig medfødte strukturer og temperament. Alle disse faktorer virker sammen og på hverandre i utviklingen av et menneskes personlighet. Noen strukturer kan behandles, andre som narsissister og psykopater har en struktur som gjør at terapi gjør dem verre! Deres oppfattelse av seg selv innbyr ikke til å se på seg selv som ha et behov for verken forandring av eksisterende strukturer eller adferd. Viktig psykologisk materiale er fortrent og ikke tilgjengelig for påvirkning. De kan rett og slett ikke tro de er slik andre påstår de er, for de opplever ikke seg selv på denne måten, de opplever seg i tråd med forsvarets grandiose fremstilling.

En slik etiologi (årsaksforklaring) som her er angitt støtter seg på empirisk (erfarings basert) kunnskap helt fra begrepet *narsissisme* for alvor ble tatt i bruk i siste halvdel av 1800 tallet. Begrepet stammer imidlertid fra beskrivelsene av *Narcissus* i gresk mytologi, som forelsket seg i sitt eget speilbilde i en dam. Hver gang han prøvde berøre dette forsvant det. Rundt 1898 brukte også Havelock Ellis dette begrep.

Senere brukte bla. Freud dette begrepet i 1914 i sin kjente artikkel "*On narcissism: An introduction*". I dag benyttes begrepet stadig oftere for å beskrive og forstå en økende narsissistisk ukultur. Alvorlige terrorhandlinger, skoleskytinger, og Breiviks drap på Utøya grunner i en narsissistisk problematikk. Narsissistiske foreldre som står i fare for å tape kontakt med sine barn og så dreper både dem og seg selv er utrykk for den ultimate narsissistiske hevn. Skammen av å miste all kontakt med sine barn ender i narsissistisk raseri. Å ta det den andre elsker mer enn noe blir den ultimate hevn.

Likeledes ser vi denne adferd i store økonomiske svindelsaker i det internasjonale banksystem.

Narsissistisk forstyrrelser vil utvilsomt blir mer aktuelle i alle settinger der det er snakk om mellommenneskelige relasjoner og vil høyst sannsynlig bli stadig viktigere å forstå i en stadig mer egosentrisk verden.